

ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Виробнича педагогічна практика студентів університету є найважливішим компонентом навчального процесу, орієнтованим на підготовку висококваліфікованих і конкурентоспроможних вчителів (викладачів) загальноосвітніх шкіл, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, позашкільних установ.

Особливе положення педагогічної практики в навчальних планах обумовлено тим, що саме практика є сполучною ланкою між теоретичним навчанням студента у виші та його майбутньою самостійною роботою в школі. Це ще один етап формування професійно-педагогічної компетентності, яка повинна дозволити студентові стати повноправним членом громадянського суспільства. Професійно-педагогічна компетентність включає в себе вміння привести в продуктивну взаємодію в теоретичному й практичному вираженні літературознавчий, лінгвістичний, психологічний, педагогічний, дидактичний, методичний, комунікативний складники. Практика повинна носити навчальний та розвивальний характер. Повинні бути створені умови для самоактуалізації й саморозвитку особистості студента. Практика повинна допомогти студентові виробити індивідуальний педагогічний стиль. Основними видами діяльності повинні стати творча й дослідницька.

Керівництво педагогічною практикою повинно будуватись на діалогічних основах. Так само діалогічні основи повинні визначати характер спілкування на всіх рівнях практики: студент-учень, студент-учитель, студент-викладач, студент-керівники практики, студент-представники адміністрації школи. Принципи викладання російської мови та зарубіжної літератури повинні бути також діалогічними. Оскільки однією з основних проблем практики є проблема ефективності спілкування, необхідне посилення комунікативного складника в програмі практики, що повинне виражатись і в процесі навчальних занять і в позакласних заходах. Під час практики повинні заохочуватись самостійність та ініціативність студентів.

Педагогічна практика з російської мови та зарубіжної літератури вчить студентів використовувати отримані в університеті теоретичні знання, насамперед з лінгвістичних, літературознавчих та інших філологічних дисциплін, педагогіки, психології та методики викладання; дає можливість закріпити та поглибити ці знання з допомогою керівників практики, вчителів і методистів загальноосвітніх навчальних закладів, де проводиться практика, осмислити відповідальність і багатогранність роботи вчителя, навчитися її планувати.

Практика допомагає реально формувати в умовах природного педагогічного процесу методичну рефлексію, коли предметом роздумів для вчителя стають засоби та методи власної педагогічної діяльності, процеси вироблення та прийняття практичних рішень. Дуже важливо, щоб студент навчився визначати, які помилки допущено ним в роботі із-за нестачі професійних знань і умінь (уміння активізувати учнів, організовувати їх самостійну діяльність на уроці, правильно розраховувати час, вибирати темп і методи уроку, адекватні поставленим завданням і можливостям школярів та педагогічного колективу), які обумовлені особистісними якостями (поведінка на уроці, способи взаємодії, емоційність).

Педагогічна практика має комплексний характер: студенти-практиканти не тільки проводять уроки російської мови та зарубіжної літератури, але й організовують позакласну роботу з предмету (класні години, заняття факультативу, конференції, різні ігри, диспути, бесіди, екскурсії тощо), а також здійснюють виховну роботу класних керівників (або їх помічників).

Методологічну основу сучасного навчання російської мови та зарубіжної літератури складають наступні загальні принципи:

- тісна взаємодія вчителя і учня (досягається правильною організацією педагогічного спілкування);
- активність і самостійність кожного учня;
- проблемність (вимагає зміни традиційно сформованої схеми діяльності учня в процесі взаємодії з учителем: у традиційному інформаційному навчанні вчитель повідомляє готове знання, учні за допомогою запам'ятовування засвоюють його і використовують при виконанні вправ; при проблемному навчанні вчитель створює проблемну ситуацію, учні усвідомлюють, сприймають її, через процес її осмислення засвоюють знання та оволодівають способами його використання; таким чином «школа пам'яті» поступається місцем «школі

мислення», підвищується рівень пізнавальної мотивації, змінюється ставлення до навчальної діяльності, створюються умови для розвитку творчих здібностей);

- індивідуалізація (вимагає педагогічно обґрунтованого визначення рівня знань, умінь і навичок, «зони найближчого розвитку» особистісних якостей кожного учня та їх обов'язкового врахування в організації навчально-виховного процесу);

- відповідність методів навчально-виховного впливу на учнів конкретній меті, завданням та умовам навчання і виховання.

У змісті педагогічної практики з російської мови та зарубіжної літератури виділяються два аспекти: методичний і лінгводидактичний. **Методичний аспект** практики принципово орієнтовано на формування у студентів умінь спостерігати та аналізувати навчальну і виховну роботу вчителя, самостійно проводити заняття в класі з використанням методів і прийомів, які активізують пізнавальну діяльність учнів, здійснювати організаторську та виховну діяльність, а також інших професійних педагогічних умінь. Методичні вміння формуються, передусім, у ході відвідування та обговорення відкритих уроків.

Лінгводидактичний аспект практики спрямовано на освоєння прийомів презентації навчального лінгвістичного та літературознавчого матеріалу, представленого в Програмах курсів «Російська мова», «Зарубіжна література» і в Державному стандарті з мови та літератури для загальноосвітніх установ. Лінгводидактичні вміння формуються на університетських аспектих заняттях з методики навчання російської мови та літератури.

Перший тиждень (пасивна практика) передбачає:

- проведення настановчої конференції, на якій студенти знайомляться з програмою практики, уточнюють мету та завдання педагогічної практики;

- знайомство зі школою: адміністрацією, кафедрою вчителів-словесників, учителем-словесником, класним керівником;

- знайомство з документацією, яка регламентує навчально-виховний процес: статутом і правилами внутрішнього розпорядку школи, навчальним планом та планом методичного об'єднання вчителів, розкладом;

- знайомство з класом: присутність на всіх уроках цього класу з метою персонального знайомства з учнями;

- знайомство з навчальною програмою з російської мови та зарубіжної літератури свого класу; навчально-методичними матеріалами, класним журналом, планом роботи вчителя російської мови та зарубіжної літератури; складання фрагмента календарно-тематичного плану;

- відвідування уроків мови та літератури вчителя-словесника;

- підготовка до перших «пробних» уроків: складання тематичних планів і конспектів уроків;

- вибір студентами об'єкта для психолого-педагогічних спостережень;

- оформлення і ведення щоденника практики;

- надання розкладу уроків методисту практики від університету.

Закінчується тиждень складанням плану-графіку проходження практики, в якому зазначаються всі види робіт і терміни їх проведення. Індивідуальний план практиканта затверджує керівник практики від школи за узгодженням з викладачем-методистом.

Другий – четвертий тижні (активна практика) передбачає:

- проведення пробних і залікових уроків в закріпленому класі (усі уроки російської мови та зарубіжної літератури за розкладом навчальних тижнів активної практики);

- створення робочих конспектів уроків, які належить провести студенту;

- обговорення проведених уроків з учителем-предметником;

- консультації та обговорення уроків з методистом;

- асистування класному керівнику в проведенні виховної роботи;

- виконання завдань з методики російської мови та зарубіжної літератури, педагогіки та психології;

- відвідування й аналіз уроків учителів-предметників та студентів-колег;

- класне керівництво в закріпленому класі та проведення позакласних заходів;
- оформлення звітної документації.

Підсумкова конференція (через десять днів після завершення практики):

- презентація студентами результатів педагогічної практики;
- аналітичне обговорення підсумків.

Навчальна робота в рамках педагогічної практики з російської мови та зарубіжної літератури включає:

- знайомство з системою навчально-виховної, позакласної та позашкільної роботи школи в цілому, з порядком ведення шкільної документації (бесіди з директором школи чи заступниками директора з навчальної та виховної роботи);
- вивчення методичного досвіду і специфіки навчальної роботи вчителя та класного керівника певного класу;
- підготовку до уроків (визначення цілей, завдань і змісту, методів і прийомів проведення, складання тематичного та поурочного планів і конспектів, підготовку наочних посібників, вибір технічних засобів навчання тощо);
- проведення уроків (оволодіння методикою подання навчального матеріалу, організація самостійної роботи учнів, контроль за засвоєнням знань, виявлення особливостей кожного учня, виховання учнів у процесі навчання);
- організацію та проведення позакласної навчальної роботи (перевірка зошитів; індивідуальна робота з учнями; проведення факультативів і гуртків; організація ігор, вікторин, олімпіад, проведення бесід, екскурсій тощо);
- вивчення анатомо-фізіологічних, психологічних й індивідуальних особливостей класного колективу, зокрема педагогічно занедбаних учнів і тих, хто має високий рівень знань, умінь і навичок;
- відвідування та наступний аналіз уроків і позакласних заходів з української мови та літератури;
- знайомство зі змістом роботи методичних об'єднань вчителів за спеціальністю та класних керівників.

Зміст позакласної роботи:

- вивчення системи роботи вчителя-словесника, спрямованої на формування в учнів стійкого інтересу до виучуваних предметів;
- оволодіння вміннями виховання учнів на уроці засобами мови та літератури;
- опанування знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи з російської мови та зарубіжної літератури: вечорів (ранків), бесід, конференцій, диспутів, екскурсій; випуск стіннівок тощо.

Протягом практики кожен студент повинен виконати такі завдання:

з методики російської мови та зарубіжної літератури:

- ознайомитися з календарним та тематичним плануванням в середніх і старших класах, планами позакласної роботи вчителя-словесника;
- відвідувати протягом всієї практики уроки вчителів-предметників та уроки однокласників, брати участь в обговоренні уроків;
- здійснювати перевірку зошитів учнів;
- підготувати дидактичні матеріали до залікових уроків;
- провести необхідну кількість уроків та позакласний захід з предмета;
- брати участь у батьківських зборах, у роботі методичних об'єднань, семінарах, в настановчій та підсумковій конференціях з педагогічної практики.

У цілому студенти проводять 12-15 уроків з російської мови та зарубіжної літератури в середніх і старших класах та позакласні заходи загальної філологічної спрямованості.

з педагогіки:

- вивчення системи навчально-виховної роботи школи;
- знайомство з особливостями науково-методичної роботи школи: навчальним планом, темою науково-методичної роботи, планами підвищення рівня професійної

майстерності вчителя, темами засідань педагогічної ради школи, роботою методичних об'єднань;

- планування позакласної виховної роботи з учнями в прикріпленому класі з урахуванням плану класного керівника, загальношкільного плану позакласної роботи;
- відвідування загальношкільних і класних виховних заходів, що проводяться вчителями школи та студентами-практикантами з метою вивчення досвіду організації виховної діяльності;
- підготовка і проведення відкритого позакласного виховного заходу у прикріпленому класі;
- самоаналіз позакласного заходу або уроку;
- вивчення досвіду роботи школи і класного керівника з батьками.

з психології:

- провести за спеціальною програмою вивчення особистості учня з фіксацією даних дослідження в щоденнику спостережень;
- скласти психолого-педагогічну характеристику учня.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

У період навчальної педагогічної практики кожен студент індивідуально організовує свою роботу:

- працює у загальноосвітньому навчальному закладі 6 академічних годин щодня, виконує всі види робіт, передбачені практикою;
- має індивідуальний план роботи відповідно до програми виробничої педагогічної практики;
- веде щоденник педагогічних спостережень, де фіксуються результати спостережень і аналізується виконана робота;
- виконує обов'язки помічника класного керівника в організації життєдіяльності учнів на період практики;
- виконує розпорядження адміністрації загальноосвітнього навчального закладу та керівника практики;
- у визначений день консультується з методистом від кафедри.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Керівництво практикою та контроль за її проходженням здійснюється на загальноуніверситетському та кафедральному рівнях.

Університетський керівник виробничої педагогічної практики студентів здійснює загальне керівництво організацією практики й виконує такі функції:

- укладає угоди з закладами загальної середньої освіти;
- готує накази про проходження виробничої педагогічної практики;
- складає графіки проходження виробничої педагогічної практики;
- проводить настановчі та підсумкові наради з методистами, які керують виробничою педагогічною практикою студентів;
- бере участь у настановчих та підсумкових конференціях;
- інструктує старост академічних груп щодо оформлення документації з виробничої педагогічної практики;
- координує і контролює роботу методистів-керівників, відвідує виховні заходи, які проводять студенти під час виробничої педагогічної практики;
- бере участь у роботі кафедр, рад факультетів при обговоренні питань виробничої педагогічної практики студентів;
- відповідає за документацію: накази, графіки, поточну документацію, журнали, документацію на оплату вчителям закладів загальної середньої освіти, звіти;

- складає загальний звіт про проходження виробничої педагогічної практики в університеті.

Груповий керівник навчальної педагогічної практики від кафедри здійснює безпосереднє керівництво в закладі загальної середньої освіти й виконує такі функції:

- бере участь у розробці програми практики, працює над її удосконаленням;
- готує методичну документацію з питань виробничої педагогічної практики та надає методичну допомогу практикантам;
- проводить розподіл груп за базами практики та готує необхідні матеріали для відповідного наказу декана факультету;
- забезпечує проведення настановчих і підсумкових конференцій виробничої педагогічної практики;
- контролює виконання студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку базового закладу освіти;
- організовує відвідання та обговорення студентами уроків та інших заходів, які проводяться досвідченими вчителями загальноосвітнього навчального закладу;
- перевіряє документацію, подану студентами;
- заповнює журнал групи, виставляє в ньому бали;
- складає звіт за результатами практики і подає університетському керівникові.

Поточний контроль виконання студентами-практикантами основних завдань здійснює груповий керівник протягом виробничої педагогічної практики.

Після закінчення педагогічної практики студент обов'язково має подати звіт, вміст якого повинен оцінити викладач.

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

Після закінчення педагогічної практики студент обов'язково має подати підсумкову документацію (звіт), вміст якої повинен оцінити груповий керівник практики. До обов'язкової підсумкової документації відносять: аналіз уроків російської мови та зарубіжної літератури, проведених учителями та іншими практикантами, які студенти спостерігали; конспекти проведених студентом уроків та їх самоаналіз; розробку позакласного заходу з російської мови та зарубіжної літератури; щоденник психолого-педагогічних спостережень, узагальнення педагогічного досвіду вчителів, звіт з педагогічної практики (письмовий, відеозвіт, презентація, есе тощо).

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Основними формами підсумкового контролю студентів за результатами проходження виробничої педагогічної практики є підсумкова конференція, яку проводять через тиждень по закінченні практики, і перевірка оформленої студентом звітної документації. Для виступу на підсумковій конференції з кожної групи студентів (як правило, це студенти, що проходили виробничу педагогічну практику в одній школі) обирають одного студента. У виступі аналізують позитивні й негативні аспекти практики, цікаві знахідки досвіду педагогів, звертають увагу на забезпечення уроків роздавальним, ілюстративним матеріалом, на впровадження інноваційних методів і прийомів проведення уроків, виховних заходів учителями, студентами-практикантами.

Підсумкові бали за педагогічну практику виставляються з урахуванням роботи студента протягом усього терміну практики. Ураховується: виконання всі видів робіт, передбачених програмою виробничої педагогічної практики; дотримання правил внутрішнього розпорядку школи, виконання розпоряджень адміністрації й керівників практики; виконання завдань з педагогіки і психології; своєчасне надання звітної документації; складання диференційованого заліку.

Критерії оцінки навчально-педагогічної діяльності студентів (оцінку виставляють вчителі та методисти з російської мови та зарубіжної літератури): розробка конспекту уроку відповідно до вимог, що пред'являються до конспекту уроку; проведення уроку відповідно до вимог, що пред'являються до уроку; відвідування уроків вчителів; відвідування уроків

студентів, участь в аналізі уроків; проведення позакласного заходу з предмету відповідно до вимог, що пред'являються до позакласних заходів з предмету.

Критерії оцінки виховно-педагогічної діяльності студентів (оцінку виставляють класний керівник і методист з педагогіки): виконання завдань відповідно до ставляться до них вимог.

Критерії оцінки психолого-педагогічної діяльності студентів (оцінку виставляє методист із психології): виконання завдання відповідно до поставлених вимог.

Критерії підсумкової оцінки педагогічної діяльності студентів у ході практики (оцінку виставляє груповий керівник): виконання завдань з російської мови, літератури, педагогіки, психології відповідно до вимог, що висуваються; відповідальне ставлення до практики, самостійності, ініціативності, встановлення необхідного контакту з учнями, вчителями, працівниками школи, методистами; своєчасне оформлення документації.

Критерії оцінювання практики: рівень сформованості професійно-педагогічних умінь; професійна компетентність; відповідальне ставлення до практики та виявлення професійно значущих якостей; якість виконання всіх завдань і видів роботи на практиці; якість і своєчасність здачі звітної документації.

Розподіл накопичення балів відбувається із врахуванням поточного контролю роботи під час виробничої педагогічної практики та за розділами звіту:

Організаційна дисципліна під час практики (підготовка до уроків, відвідування консультацій, надання інформації про розклад уроків, відвідування уроків інших студентів та їх аналіз)	(0-10 балів)
Кількість та якість проведених уроків (ведення щоденника практики)	(0-10 балів)
Оцінка вчителя за навчальну роботу	(0-10 балів)
Оцінка класного керівника за виховну роботу	(0-10 балів)
Оцінка керівника практики за відвідані ним уроки російської мови	(0-10 балів)
Оцінка керівника практики за відвідані ним уроки зарубіжної літератури	(0-10 балів)
Оцінка завдання з педагогіки	(0-10 балів)
Оцінка завдання з психології	(0-10 балів)
Профорієнтаційна робота	(0-10 балів)
Залік з практики (оформлення звіту, виступ на підсумковій конференції, індивідуальна співбесіда з методистом, захист практики)	(0-10 балів)
Всього студент може набрати	100 балів

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в традиційну 4-бальну шкалу та європейську шкалу ECTS.

Інтервальна шкала оцінок встановлює взаємозв'язки між рейтинговими показниками і шкалами оцінок.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5(відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		

FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

Виходячи з розглянутих критеріїв, виставляються такі оцінки:

«Відмінно» 90 – 100 (A)	відповідальне ставлення до практики; проведення на високому науково-методичному та виховному рівні необхідної за програмою практики кількості уроків; відвідування та аналіз уроків учителів і своїх колег; виконання всіх завдань з методики викладання мови та літератури, педагогіки та психології; підготовка і проведення виховного заходу з предмету; виявлення самостійності, активності, ініціативності; використання у навчальному процесі інноваційних технологій; своєчасне оформлення документації; успішне складання диференційованого заліку.
«Дуже добре» 85 – 89 (B)	студент недостатньо володіє теоретичним матеріалом і не завжди використовує його у навчальному процесі; проведення необхідної за програмою практики кількості уроків; відвідування та аналіз уроків вчителів і своїх колег; виконання всіх завдань з методики викладання мови та літератури, педагогіки та психології; підготовка і проведення виховного заходу з предмету; труднощі при проведенні нестандартних уроків; своєчасне оформлення звітної документації; успішне складання диференційованого заліку.
«Добре» 75 – 84 (C)	достатній рівень володіння теоретичним матеріалом і методикою проведення уроків з російської мови та літератури, педагогіки та психології; достатній рівень володіння комунікативними вміннями у процесі спілкування в учнівському колективі; недостатнє використання на уроках міжпредметних зв'язків; неточності при використанні теоретичного матеріалу; труднощі у використанні проблемних завдань; недостатні фасилітативні вміння; своєчасне оформлення звітної документації; успішне складання диференційованого заліку.
«Задовільно» 60 – 74 (D/E)	наявність базових умінь при підготовці та проведенні уроків. Студент використовує недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу; зазнає труднощів під час вирішення практичних завдань. Практикант бере участь у процесі проведення занять, але не цікавиться комунікативними аспектами своєї діяльності в школі, недостатньо відповідально ставиться до оформлення звітної документації.
«Незадовільно» 35 – 39 (F)	студент не володіє теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками, необхідними для проведення навчальних занять або володіє в обсягах, що не дозволяє у подальшому опанувати педагогічною майстерністю майбутнього вчителя-словесника; не виконує завдань з педагогіки та психології, методики викладання російської мови та літератури; допускає суттєві помилки в процесі спілкування; безвідповідально ставиться до проходження педагогічної практики і оформлення звітної документації; не з'являється на залікову співбесіду.
«Незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом) 1 – 34 (FX)	студент не володіє теоретичними знаннями та практичними вміннями та навичками, необхідними для проведення навчальних занять; не виконує завдань з педагогіки та психології, методики викладання російської мови та літератури; безвідповідально ставиться до проходження педагогічної практики і оформлення звітної документації; не з'являється на залікову співбесіду.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Амонашвілі Ш. Школа життя. Трактат про початковий ступінь освіти, заснованої на принципах гуманно-особистісної педагогіки. Хмельницький : Подільський культурно-просвітницький центр ім. М. К. Реріха, 2002. 172 с.
2. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. Москва : Просвещение, 1985. 158 с.

3. Баранов М. Т., Ладыженская Т. А., Львов М. Р., и др. Методика преподавания русского языка. Москва : Просвещение, 1990. 186 с.
4. Блинов Г. Й. Методика пунктуации в школе. Москва : Просвещение, 1978. 96 с.
5. Богданова О. Ю., Маранцман В. Г. Методика преподавания литературы: часть 1. Москва : Владос, 1994. 288 с.
6. Богданова О. Ю., Маранцман В. Г. Методика преподавания литературы: часть 2. Москва : Владос, 1994. 306 с.
7. Вітченко А. О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії. Луганськ : ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2007. 326 с.
8. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури. Миколаїв : Іліон, 2006. 370 с.
9. Гончаренко С. І. Методика як наука. Київ-Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. 182 с.
10. Гриньова М. В., Малаканова Л. В., Сорокіна Г. Ю. Пропедевтична практика III курс : методичні рекомендації. Полтава : ПП «Астрія», 2014. 53 с.
11. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). *Освіта*. № 44, 45, 46.
12. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 261 с.
13. Імідж школи / упоряд. І. М. Рожнятовська. Київ : Вид. дім «Шкільний світ», 2011. 120 с.
14. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури : монографія / О. О. Ісаєва ; [НПУ ім. М. П. Драгоманова]. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 380 с.
15. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.
16. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 340 с.
17. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. 513 с.
18. Кондрашова Л. В. Лаврентьєва О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навч. посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
19. Кудряшев Н. И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы. Москва : Просвещение, 1981. 190 с.
20. Лісовський А. М. Вивчення зарубіжної літератури у 5-6 класах: Метод. посібник для вчителів / А. М. Лісовський, С. О. Пультер, С. І. Сафарян; за ред. А. М. Лісовського. Київ : Вежа, 1997. 144 с.
21. Лозова В. І., Троцько А. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. для студентів пед. навч. закладів. Харків, 2002. 400 с.
22. Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання світової літератури / Л. Мацевко-Бекерська. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 320 с.
23. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах. / за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2000. 302 с.
24. Методика преподавания литературы / Под ред. З. Я. Рез. Москва : Просвещение, 1985. 368 с.
25. Методика развития речи на уроках русского языка / под редакцией Т. А. Ладыженской. Москва : Просвещение, 1980. 268 с.
26. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури. Київ : Ленвіт, 2000. 240 с.
27. Наукові основи методики літератури / Під ред. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
28. Онищук В. А. Урок в современной школе. Москва : Просвещение, 1982. 168 с.
29. Педагогічна майстерність учителя: навч. посібник. Харків, 2006. 224 с.
30. Педагогічна майстерність : підруч. / І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
31. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Запорізького національного університету. URL : http://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/normativna_basa/polozhennya_pro_provedennya_praktiki_student_v_znu.pdf
32. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України : затв. наказом МОНУ від 08.04.93. № 93 та зареєстр. в Міністерстві юстиції України 30.04.93 за № 35. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>.
33. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2005. 154 с.
34. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

35. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу : монографія. Київ : Ленвіт, 2004. 210 с.
36. Текучев А. В. Методика русского языка в средней школе. Москва : Просвещение, 1980. 504 с.
37. Чотири тактики педагогічної підтримки дитини / упоряд. А. Русаков, Н. Касіцина. Київ : Вид. дім «Шкільний світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. 112 с.
38. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: навч. посіб. для студ. вузів / Ф. М. Штейнбук. Київ : Кондор, 2010. 314 с.
39. Як зробити школу успішною : практичні кроки / упоряд. В. Зоц. Київ : Вид. дім «Шкільний світ», 2007. 128 с.

Додаткова

1. Галіцина Л. Керівник : мистецтво взаєморозуміння. Київ : Вид. дім «Шкільний світ», 2010. С. 6–115.
2. Голуб Н., Дяченко Н., Остапенко В., Шляхова В. Технологія сучасного уроку рідної мови. Черкаси: Відлуння, 1999. 148 с.
3. Гриньова М. Виховання: теорія і практика : навч.-метод. посіб. Полтава : ТОВ «Фірма» Техсервіс», 2012. 216 с.
4. Довга О. М. Як писати твір. Київ : Просвіта, 1997. 158 с.
5. Капська А. Й. Педагогіка живого слова. Київ: ІЗМН, 1997. 148 с.
6. Корнієнко Я. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. *Завуч*. 2003. № 7. С. 102.
7. Мілюткіна К. Психологія успіху. Київ : Главник, 2007. 136 с.
8. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 146 с.
9. Пашковская Н. А., Иваницкая Г. М., Симоненкова Л. Н. Развитие речи учащихся. Київ : Радянська школа, 1983. 238 с.
10. Педагогічні інновації в сучасній школі. Київ : Освіта, 1994. 184 с.
11. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2005. 154 с.
12. Потапенко О. І. Гурткова робота з української мови в 4-8 класах. Київ : Радянська школа, 1989. 156 с.
13. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності. Київ : Освіта, 1995. 159 с.
14. Савченко О. Я. Умій вчитися. Київ : Освіта, 1996. 162 с.
15. Стріха А. Д., Гуревич А. Ю. Цікава граматики. Київ : Радянська школа, 1991. 256 с.
16. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. Київ : Партнер, 1997. 178 с.

Інформаційні ресурси

Вища освіта України і Болонський процес. URL : <https://wiki.tntu.edu.ua/>

Все для вчителів, учнів, батьків. URL : <http://superschool.com.ua/>

Всеосвіта. URL : <https://vseosvita.ua/>

Всеукраїнський рекламно-інформаційний журнал «Сучасна освіта». URL : <http://www.s-osvita.com.ua>

Вчителю-словеснику. URL : <http://1slovo.ucoz.com/>

Вчитель вчителю, учням та батькам. URL : <http://teacher.at.ua/>

Генерація документів: навчальні матеріали. URL : <http://gendocs.ru/>

Дивослово: щомісячний науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. URL : <http://dyvoslovo.com.ua/>

Для вчителя російської мови та літератури. URL : www.uroki.net/docrus.htm

Електронна бібліотека спеціальної філологічної літератури. URL : <http://philology.ruslibrary.ru/>

Електронна версія газети «Російська мова». Сайт для вчителів «Я йду на урок російської мови». URL : <http://rus.1september.ru>

Енциклопедія «Мовознавство». URL : <http://russkiyjazik.ru/>

Записник сучасного вчителя. URL : <http://notatka.at.ua/>

Зарубіжна література в школах України. URL : <https://zl.kiev.ua/>

Інформаційно-методичний сайт. URL : http://ippo.org.ua/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

Інфотека методичних матеріалів. URL : http://infoteka.intergu.ru/index.asp?main=res&id_subject=23#

Каталог освітніх ресурсів з російської мови. URL : [http://www.edu.ru/modules.php?op=modload&name=Web_Links&file=index&l_op=viewlink&cid=299&fids\[\]=279](http://www.edu.ru/modules.php?op=modload&name=Web_Links&file=index&l_op=viewlink&cid=299&fids[]=279)

Методичний портал. URL : <http://metodportal.net/>

Міжнародна асоціація вчителів російської мови та літератури. URL : www.mapryal.org

На урок. URL : <https://naurok.com.ua/>

Наша школа: Портал вчителів України. URL : <http://www.nashaskola.org.ua/>

Освіта.ua. URL : <http://osvita.ua/>

Освітній портал - все про освіту в Україні. URL : <http://www.osvita.org.ua>

Освітній портал – допомога вчителю-словеснику, студенту-філологу. URL : www.pedved.ucoz.ru

Освітній сайт вчителя російської мови і літератури Леонтьєвої. URL : <http://uchitel.cubavision.com/index.asp>

Острів знань. URL : <http://ostriv.in.ua/>

Російська мова. Державні стандарти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

Російська мова. Шкільні підручники. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/pidruchniki>

Російська мова: шкільні програми. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>

Російський філологічний портал. URL : <http://philology.ru/default.htm>

Сучасна російська мова: електронний підручник. URL : <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook107/01/index.html?part-005.htm> <http://www.gumfak.ru/russian.shtml>

Українська педагогіка. URL : <http://ped.sumy.ua/>

«Уроки» (www.uroki.ru), «Методики» (www.metodiki.ru), «Посібники». URL : (www.posobie.ru)

Учительський портал. Уроки, презентації, контрольні роботи, тести. URL : www.uchportal.ru

Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок». Викладання російської мови. URL : <http://festival.1september.ru/subjects/8/>

Шкільні програми з літератури. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Шкільні підручники. URL : <http://pidruchnyk.com.ua/>

1000 журавлів. URL : <https://www.xn--1000-83dma3a1c7b6a8s.xn--j1amh/>

Educational Era. URL : <https://www.ed-era.com/>

ПРИКЛАДИ КОНСПЕКТІВ УРОКІВ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Блінова Олена Володимирівна.

URL : <https://naurok.com.ua/urok-na-temu-urok-praktikum-delovaya-igra-126597.html>

Тема. Урок-практикум. Деловая игра , 8 класс.

Цели: обобщить, систематизировать знания, учебно-языковые умения и навыки по теме.

Оборудование: учебные тексты.

Тип урока: урок контроля и коррекции знаний и умений.

ХОД УРОКА

I. Организационный этап

II. Актуализация опорных знаний

Беседа

— Охарактеризуйте односоставные предложения с главным членом в форме сказуемого.

— Охарактеризуйте односоставные предложения с главным членом в форме подлежащего.

III. Мотивация учебной деятельности

Учитель. Сегодняшний урок — это урок повторения и обобщения известного, это урок «приложения сил».

На этом уроке, как и на всех уроках русского языка вообще, мы постараемся увидеть, почувствовать, как удастся «творить чудеса» великим писателям, поэтам, художникам.

IV. Обобщение, систематизация и контроль знаний и умений учащихся

Работа в группах.

I«Редакторы». Виды односоставных предложений. Их роль в речи.

«...А душа есть только в «Грачах».

И. Н. Крамской

Глубокой любовью к родной земле, проникновенной поэзией весны веет от этой несложной по сюжету картины.

Окраина русского провинциального городка. Скромная церквушка. Тающий снег. Лёгкие и зябкие берёзки. Стая грачей — первых вестников близкой весны.

Чистый, свежий, бодрящий, прозрачный воздух. Лёгкие облака и голубеющее небо.

Немногим художникам удавалось так просто и трогательно рассказать о весне. Простота и нежность. Мягкость души и доброта сердца. Проникновенное чувство родины.

Эпиграф — изречение, краткая цитата, предпосланная произведению или его части и характеризующая их основную идею.

Цитата — точная, буквальная выдержка из какого-нибудь текста.

Задание

Сформулируйте главную мысль текста.

Выясните лексическое значение слов эпиграф, цитата.

Назовите односоставные предложения. Объясните их роль в тексте.

II«Проба пера». Сочинение-миниатюра по данному началу.

Задание

Написать миниатюру по данному началу с использованием односоставных и двусоставных предложений.

Вечер. Беру томик стихов А.С.Пушкина...

1. «Юные литературоведы» (сравнительный анализ текстов)

Задание

Сравните два отрывка, озаглавьте их, определите тему и основную мысль.

Укажите, как раскрывается основная мысль, какие средства выбирает автор для выражения своего отношения к высказываемому, какую роль играют безличные предложения.

1) Голо и неприветливо в лесу. Либо стоит гнетущая тишина, либо рвется и завывает в черных отсыревших ветвях промозглый ветер. Часто сеет холодная морось, а чуть подморозит — начинают кружиться ленивые белые мухи. Стихает ветер, ни зверя, ни птицы, будто все кругом вымерло (По Б. Тимофееву).

2) Пробушевала метель — и волшебным образом преобразился лес. Тихо стало в лесу. Стоит замороженный чарами зимы молчаливый витязь в хвойной кольчуге. Синичка сядет, а ветка не дрогнет. На поляне особняком красуются крохотные елочки. Их совсем занесло. Как хороши они теперь, как пригожи! (По Д. Зуеву)

2. Коммуникативный тренинг (составление и разыгрывание диалогов)

Задание

Составьте диалог двух друзей на тему: «На пикнике», используя односоставные предложения.

V. Рефлексия. Подведение итогов урока.

Слово учителя. Сегодня вы убедились в богатстве языковых средств русского языка, его способности выражать самые тонкие смысловые оттенки с помощью различных конструкций. Вы научились распознавать все виды односоставных предложений и уместно употреблять их в устной и письменной речи.

VI. Домашнее задание

1. Повторить теоретический материал об односоставных предложениях.
2. Написать сочинение-миниатюру (7 – 8 предложений) на свободную тему в любом жанре с использованием односоставных предложений.

Смірнова Людмила Вікторівна.

URL : <https://naurok.com.ua/urok-slozhnopodchinennye-predlozheniya-s-pridatochnymi-izyasnitelnymi-124425.html>

Тема: Сложноподчиненные предложения с придаточными изъяснительными.

Цель: углубить знания учащихся о сложноподчиненном предложении; дать понятие придаточных изъяснительных; научить находить придаточные изъяснительные; развивать навыки составления схем предложений; воспитывать культуру речи, развивать устную и письменную речь учащихся.

Оборудование: учебник, раздаточный материал, мультимедийная установка

Ход урока

У каждого из вас на парте лежит карточка оценивания вашей работы. На протяжении урока вы сами будете себя оценивать.

I. Актуализация опорных знаний учащихся (4 минуты)

Работа в группах

Проверка домашнего задания (Упр.160)

На карточках по одному предложению из домашнего упражнения.

Расставьте знаки препинания, пользуясь тетрадью, докажите правильность расстановки знаков препинания. На выполнение задания дается 2 минуты. (Ученики тянут карточки с предложениями). Вы должны выбрать лидера группы, который будет

сообщать результат вашей работы.

1 группа.

1.Окна ее комнаты выходили в улицу- ущелье дном которого оказалась мерцающая кварцевыми слитками вода канала.

2 группа.

2. Опять заговорили, жалобно перебивая друг друга, колокола соседних церквей. Им с Сан- Марко отвечал ровный гул на фоне которого всплескивали верхние колокола.

3 группа.

3. В проём наполовину открытого окна была вдвинута трапеция солнечного света верхний угол которой касался края зеркального шкафа.

4 группа.

4.Она увидела парадное соседнего дома ступени которого уходили прямо в воду.

(На экране правильная расстановка знаков препинания. Лидер проверяет, как справились с заданием все члены группы) **Слайд №1**

Вывод: Что объединяет эти предложения, кроме знаков препинания?

(Все предложения сложноподчиненные с придаточными определительными).

II. Мотивация учебной деятельности школьников (4 минуты)

- А знаете ли вы другие виды придаточных предложений?

- Назовите их.

Слово учителя. Сегодня на уроке мы познакомимся еще с одним из видов придаточных предложений. А для этого мне бы хотелось знать, что вы ожидаете от нашего сегодняшнего урока. Для этого продолжите предложения.

1) **Я уверен в том, что...**

2) **Я надеюсь на то, что...**

Слайд №2

На экране высвечиваются предложения:

Слайд №3

1) **Я уверен в том, что на уроке узнаю много нового.**

2) **Я надеюсь на то, что смогу научиться определять вид придаточного.**

Слово учителя. Ребята, какова структура тех предложений, которые мы с вами сейчас составили? (Сложные, сложноподчиненные, отвечают на падежные вопросы).

Верно. Поэтому тема нашего урока «Сложноподчиненные предложения с придаточными изъяснительными). Исходя из того, что мы с вами составили сложноподчиненные предложения с придаточными, которые отвечают на вопросы дополнения, давайте определим цели урока.

(Учащиеся определяют цели урока)

III. Изучение нового материала (10 минут)

Слово учителя.

Для того, чтобы понять особенности сложноподчиненных предложений с придаточными изъяснительными, я предлагаю рассмотреть предложения.

У вас на партах лежат листики с таблицами. Во время объяснения материала вы должны не только слушать, но и заполнять эту таблицу.

№ п/п	Вопрос	Ответ
1.	Вопросы, на которые отвечают изъяснительные	
2.	Средства связи	
3.	Место придаточного по отношению к главному	
4.	Наличие указательных слов	Да, нет

Предложения записаны на доске и учитель объясняет тему урока.

(Цветными мелками расставляем знаки препинания при объяснении).

1) Горько думать, что пройдет жизнь без горя и без счастья, в суете дневных забот.(И.Бунин)

- 2) Блажен, кто в шуме городском мечтает об уединенье.(А.Пушкин)
- 3) Не знаешь, бежит ли вода под. белым волнистым покровом и вёрстами крепкого льда?
(С.Маршак)
- 4) Я уверен в том, что наши дети мир увидят в золотом расцете.
(Е.Долматовский)

Слово учителя. А сейчас я даю вам минуту, чтобы вы, пользуясь учебником,(п.14) дополнили таблицу.

На экран после этого выводится таблица.

Слайд № 4

№ п/п	Вопрос	Ответ
1.	Вопросы, на которые отвечают изъяснительные	Вопросы косвенных падежей
2.	Средства связи	Союзы, союзные слова, частица ли
3.	Место придаточного по отношению к главному	Чаще всего стоят после главного предложения
4.	Наличие указательных слов	Да, нет

Вывод. СПП с придаточными изъяснительными – это...(дети самостоятельно делают вывод).

IV. Закрепление изученного материала

Слово учителя.

А посмотрите на наши предложения. Кто видит словарные слова?(Дети отвечают).

Так как мы активно работали, много отвечали, делали выводы, то следующее задание выполним молча.

Задание 1.(7 минут) Сейчас у нас с вами «Немой диктант».

Эксперимент, компьютер, кабинет, ансамбль, тренер, корреспондент, аттестат, паспорт, конструктор, футбол, теннис, волейбол, плеер, лаборатория, университет. (В это время учитель проходит по классу и проверяет, как работают дети самостоятельно).

(Картинки показаны на экране, проходит взаимопроверка).

- А теперь проверим, правильно ли вы написали слова и оценим друг друга. (На экране написаны слова, дети друг у друга проверяют и оценивают в листочках работу).

- У кого 1 ошибка?

-У кого две?

- У кого три? и т.д.(Дети поднимают руки).

Задание 2. (10 минут) А сейчас мы поработаем в парах. (На карточках записаны схемы и опорные слова. Составьте СПП с придаточными изъяснительными.

Мы составили с вами таблицу для того, чтобы ее использовать при выполнении этого задания.

- 1) Профессор [...глагол.], (что...)
- 2) Тренер [...глагол.], (чтобы...)
- 3) Волейбол [...глагол.], (кто...)
- 4) Эксперимент [...нареч.], (что...)
- 5) Корреспондент [нареч.], (будет ли ...)
- 6) Компьютер [нареч.], (если ...)
- 7) Аттестат [...нареч.], (как...)

(Ученики читают по 1П каждая пара. В это время учитель проходит и проверяет работы). Докажите, почему это предложение попадает под схему?)

После проверки повторяем:

- Где место придаточных изъяснительных?

- Чем они связываются с главным?

- На какие вопросы отвечают?

Учитель. Я посмотрела ваши работы и увидела, какие ошибки были допущены при выполнении этого задания. Вы должны будете при выполнении домашнего задания обратить на них внимание, чтобы не повторить снова.

V. Подведение итогов урока, оценивание.

(Вернуться к слайду № 3)

Посмотрите внимательно на экран. Перед вами предложения, составленные в начале урока.

-Достигли мы целей, узнали что- то новое, научились находить СПП с придаточными изъяснительными, определять средства связи в них и вопросы, на которые они отвечают?

Теперь пришло время оценить вашу работу.

-Кто оценил себя на 12 баллов?

- Кто оценил себя на..... и т.д.?

- Почему вы так себя оценили? (доказать)

VI. Домашнее задание

П.14 выучить, упр.174

1 вариант – средний и достаточный уровни.

2 вариант - высокий уровень.

Караханова Ганна Вячеславівна.

URL : https://osvita.ua/school/lessons_summary/russian/63224/

Тема урока. Безличные предложения.

Цели урока:

- *обучающая:* обобщить и систематизировать знания учащихся об односоставных предложениях, отработать навыки определения типов односоставных предложений; выработать навыки распознавания и грамотного употребления в речи безличных предложений; познакомить учащихся с отличительными грамматическими признаками,
- *развивающая:* развивать умения находить безличные предложения в тексте; способности анализа материала, логического мышления, памяти, воображения.
- *воспитательная:* воспитание самостоятельности, чувства ответственности и трудолюбия.

Планируемые результаты.

Предметные результаты: познакомить обучающихся с понятием «безличные предложения», помочь обучающимся определить способ отличия безличных предложений от других односоставных по значению, по способу выражения сказуемого, по структурным особенностям.

Метапредметные результаты:

побуждать обучающихся, применять для решения учебных задач урока мыслительные операции: синтез, анализ, сравнение, устанавливать причинно-следственные связи, делать обобщения и выводы.

Личностные результаты: воспитание умения преодолевать трудности, применив волевые усилия; воспитание стремления к труду, осознания ценности и необходимости трудиться.

Методы: словесный, практический, наглядный, проблемно-поисковый, творческий.

Тип урока: комбинированный, повторение изученного, актуализация опорных знаний.

Ход урока

I. Целевая установка.

Сегодня мы продолжаем изучение темы «Односоставные предложения». Цель нашего урока – проверка теоретического материала по теме, познакомиться с особыми отличительными грамматическими признаками безличных предложений; выработать навыки распознавания видов односоставных предложений.

II. Актуализация опорных знаний. Повторение домашнего задания.

1. Чем односоставные предложения отличаются от двусоставных?

2. Назовите виды односоставных предложений.

(Карточки на каждой парте)

Алгоритм, или ход исследования

Алгоритм определения типа односоставных предложений

- находим грамматическую основу предложения;
- определяем, двусоставное предложение или односоставное;
- смотрим, чем выражен главный член предложения;
- можно ли вставить в предложение подлежащее;
- определяем, чем выражен главный член предложения.

3. Какие предложения называются определенно-личными?

4. Какие предложения называются неопределенно-личными?

5. Какие предложения называются обобщенно-личными?

6. Работа в группах. **Подведение итогов исследования.**

Каждая группа получает карточки с заданием.

Проявляйте искренний интерес к другим людям. Не спеши языком – торопись делом. Человека часто называют «скульптором самого себя». Улыбайтесь, будьте хорошим слушателем. За один раз дерево не срубишь. **Не стыдно не знать, стыдно не учиться.** Нас учат развивать свои творческие силы и способности. Давайте людям почувствовать их значительность – и делайте это искренне. Настоятельно советуют сделать школьную жизнь основой для самовоспитания. Хочешь найти свое место на земле – думай о труде.

Задания

1 группа – выписать определенно-личные предложения

2 группа - выписать неопределенно-личные предложения

3 группа – выписать обобщенно-личные предложения

таким образом, чтобы получился текст.

Подберите к тексту подходящий по смыслу заголовок.

1. Труд – всему голова.
2. Как расположить к себе людей.
3. Школа – основа для самовоспитания.

Какое предложение оказалось лишним? Попробуйте подобрать к нему подлежащее. Это невозможно.

I. Мотивация учебной деятельности и объявление темы и цели урока.

(Карточки на каждой парте).

Смысловые группы безличных предложений

Безличные предложения
о состоянии природы.

Светло на улице,
И виден сад насквозь.

Безличные предложения
о состоянии окружающей
среды

В небесах торжественно и
и чудно!

Безличные предложения
о состоянии человека
(физическом или
нравственном)

И скучно и грустно,
и некому руку подать
В минуту душевной невзгоды.

Слово учителя.

Безличные предложения особые. Они имеют разные значения. Их используют и для передачи душевного состояния человека, и для описания природы, и для рассказа о животном мире. Их можно встретить в художественном, разговорном, публицистическом стилях; официально-деловой тоже без них не обходится. Безличные предложения являются самым употребительным видом глагольных односоставных предложений.

Эпиграф урока. **Не стыдно не знать, стыдно не учиться.**

II. Восприятие и усвоение нового материала.

1. Работа с учебником. Чтение теоретического материала.
2. Выполнение упр. №132 (3 предложения).
3. Синтаксический разбор предложения. Морозило.
4. **Физкультминутка.** Игра «Да – нет». Я вам задаю вопрос, а вы, если «ДА» - встаете, если «НЕТ» - сидите.
 - *Безличное предложение это односоставное предложение? (ДА)
 - *Есть ли подлежащее, т.е. лицо, выполняющее действие в предложениях с безличными глаголами? (НЕТ)
 - *Связаны ли понятия безличный глагол и безличное предложение?(ДА)
 - *Изменяются ли безличные глаголы по лицам и числам? (НЕТ)

*Сказуемое в безличных предложениях может быть выражено словами
НЕТ, НЕ БЫЛО? (ДА)

*Можно ли восстановить подлежащее в безличном предложении? (НЕТ)

V. Тренировочные упражнения.

1 Перестройте двусоставные предложения в односоставные.

Молодые люди должны вести здоровый образ жизни. Все хотели посмотреть новый фильм о спортсменах. Мы знаем о необходимости соблюдать режим дня.

2. Лингвистическая задача (устно). Учебник – стр.90 -1.

3. Работа с текстом (текст на каждой парте). И.Бунин «Антоновские яблоки».

А. Докажите, что перед вами текст.

Б. Найдите в тексте безличные предложения, выпишите их.

В. Сделайте вывод о функции безличного предложения в художественной речи.

К ночи становит(ь)ся очень холодно и росисто. Надышавшись ароматом новой соломы, бодро идеш... к ужину мимо садового вала. Голоса на деревне или скрип ворот раздают(ь)ся по студеной з...ре необыкновенно ясно. Темнеет. Крепко тянет душистым дымом вишневых сучьев.

Поздней ночью, когда на деревне погаснут огни, когда в небе уже высоко бл...стит бри(л,лл)иантовое созвездие Стожар, еще раз пробежиш... в сад. Шурша по сухой траве, добредеш... до шалаша. Над головой б...леет Млечный Путь.

И.Бунин «Антоновские яблоки»

4. Творческая работа. Составьте небольшой текст (5-6 предложений) на тему «За окном», используя безличные предложения.

(Начало зимы. Холодно. Темнеет рано. Всегда сыро. Скучно и пасмурно. Нет тепла. Нет солнца. Облачно. Ветрено. Тоскливо. Хочется снега.)

VI. Рефлексия.

Закончи предложения, написанные на доске (дописать одним словом).

Глаголы, которые обозначают действия, происходящие сами по себе, называются ... *безличными*.

В предложении безличные глаголы выступают в роли ... *сказуемого*.

В предложении при безличном глаголе нет и не может быть ... *подлежащего*.

Безличные глаголы обозначают ... *состояние человека и явления природы*.

VII. Домашнее задание.

1. Выучить теоретический материал учебника п.16.

2. Решить лингвистическую задачу 2,3 (стр. 90)

Урок на тему: А.П.Чехов
«Товстий і тонкий»
Діалог як основна форма розкриття сюжету.
Майстерність письменника у змалюванні персонажів.
Роль художньої деталі. Підтекст.

Вчитель російської мови та зарубіжної літератури

Бортник Валентина Павлівна, вища кваліфікаційна категорія, старший вчитель

Тема уроку: А.П.Чехов «Товстий і тонкий» Діалог як основна форма розкриття сюжету.

Майстерність письменника у змалюванні персонажів. Роль художньої деталі.

Підтекст.

Мета уроку: Знайомство з творчістю Чехова; вчити учнів переказувати до тексту зміст оповідання; сприяти вихованню поважного ставлення людей, утвердження власної гідності.

Хід уроку

Епіграф. Дружба любить рівність. (Гончаров).

Проблемне питання. Кого ми називаємо справжнім другом? Чи можна підлабузника назвати таким?

1. З метою перевірки засвоєння теми попереднього уроку, змісту оповідання «Хамелеон» проведено міні-вікторину «Уважний читач».
 - Хамелеон. Хто це? (Ящірка).
 - В якому значенні, прямому чи переносному, вжите це слово в назві оповідання? (в переносному).
 - Якої породи було цуценя? (Хорт).
 - Прізвище поліцейського наглядча? (Очумелов).
 - Ким працював потерпілий Хрюкін? (Золотарем).
 - У що був одягнутий поліцейський наглядча? (У шинель).
 - Де зібрався натовп? (На базарній площі).
 - Чому собака вкусив Хрюкіна (Той розважався, тикаючи цигарку собаці в ніс).
 - Кому ж все-таки належав собака? (Братові генерала).
2. А зараз будьте уважні: на дошці ви можете відшукати окремі слова, коли їх скласти, ми одержимо прислів'я, синонім про людину, яку називають хамелеоном . (Сім п'ятниць на тиждень). Слова в кружечках.
3. Скажіть, чи всяку людину, яка міняє свою думку, можна назвати хамелеоном? (Ні).
4. Увага на екран. Яких героїв ви бачите? Хто вони?
5. Учитель про те, що це герої оповідання Чехова «Товстий і тонкий».

Повідомлення теми і мети уроку.

Вчитель: З чого починається оповідання. (Із зустрічі однокласників на залізниці).

Хто такі однокласники?

- Це люди, з якими проводиш більшу частину робочого та вільного часу в дитинстві та юності. А якщо ще додати спілкування в соціальній мережі «Однокласники»!

Закінчується навчання, і кожен іде своїм шляхом, досягає успіхів, або навпаки, потерпає від невдач, живе повнокровним життям чи байдуже існує. Цікаво, хто ж ким і яким став після багатьох років розлуки?

В оповіданні «Товстий і тонкий» однокласники випадково зустрілися на вокзалі... Що було далі, ми і дізнаємось на уроці.

6. Читаємо, якщо учні не прочитали, або ведемо бесіду, коли учні прочитали оповідання вдома.
7. А зараз увагу на завдання «Мозковий штурм»
Визначимо тему: поведінка однокласників при зустрічі через багато років. А як ви думаєте, що засуджує автор? (Не слід принижувати свою людську гідність).
8. Вчитель: це і є ідея оповідання.
9. Які були перші запитання одного до іншого?
А зараз продовжіть речення.
Коли б я зустрів свого однокласника через багато років і той виявився успішним, то я б ...
(Я радий за тебе, вітаю, думаю, що ти цього заслужив, мабуть багато прийшлося працювати...)
10. Зверніть увагу на слова, які записані на дошці :
Чиношанування - застаріле, іронічне, шанування старших молодшими.
Низькопоклонництво – рабське і улесливе схилення перед ким – небудь.
У кого з однокласників ці риси проявляються?
11. Прочитайте ці рядки.
12. А зараз «Історична довідка»
У царській Росії існувало 14 чиновницьких класів: 1-5- вищі; 14-найнижчий; Інші-середні. Залежно від класу залежало місце людини в суспільстві. Хто до якого класу належить?
(Михайло(товстий)-3 клас; Порфірій (тонкий) – 8 клас).
13. Вчитель: всі знають, що Чехов – майстер у змалюванні своїх персонажів, а його оповідання відзначаються великою майстерністю.
Читаємо I діалог:
 - Використання діалогу; (зміна думки і настрою)
 - Гумор та іронія (ст.131, підручник)
 - Художні деталі (дрібниці життя), 132, Скажімо...
 - Використання антитези (назва), антоніми (спосіб життя)
 - Зміна настрою героїв, зовнішності (підборіддя жінки стало вище довшим, син виструнчився).
14. Яка роль всього цього? (Допомога в розкритті образів).
15. Поділіть оповідання на частини. Скільки їх? (2)
Даймо їм назву: I . Зустріч двох друзів
II. Зустріч двох чинів
16. Як ви думаєте? Хто із двох друзів веде себе більш достойно?
(Товстий. Не хвалиться високим чином, йому неприємні догідливість друга і його власне приниження. Перший звернувся до однокласників).
17. На вашу думку (проблемне питання). Кого можна вважати справжнім другом?
(Хто допоможе, підставить своє плече, просто вислухає, допоможе словом, підтримає в тяжку хвилину, відгукнеться серцем, спільна праця, говорить тільки правду, нічого не вимагають один від іншого, рівність, за дружбу не дякують, критикує помилки товариша, з ним можна разом поплакати, а сміх розділити пополам – порівну, справедливість у відношеннях і правда у спілкуванні, бажання щастя іншому, взаєморозуміння, врятує іншого (друга) там, де один може загинути, прямота не шукає вигоди у відношеннях, ніколи багато не хвалить у вічі, а більше – поза ним,

ніколи не прикриє помилок, а допоможе їх вирішити, не говорять безперервно про дружбу, завжди чесний та інше0.

18. Другу частину проблемного питання чи можна підлабузника вважати другом?

«Займи позицію»

ТАК
ВИЗНАЧИВСЯ

НІ

НЕ

19. Вертаємось до епіграфа.

На чому повинна будуватись дружба? (На рівності й повазі).

20. Скажіть, чи залишаться Товстий і Тонкий друзями?

- Ні. Тому, що дружба – це відображення особистих якостей людини.
- Дружба закінчується тоді, коли вона доходить до посилення ввічливості і уваги.
- Дружба не терпить ні раба, ні повелителя. Вона базується на взаєморозумінні.
- Дружба і служба – це дві паралельні лінії, які ніколи не перетнуться.

21. Читаю про інший варіант редакції .

22. Самостійна робота

Підібрати антоніми (антитеза)

Товстий

Бідний

Голодний

23. Зачитати із журналу «Осколки».

Через декілька років включив до збірки «Строкати оповідання» вніс певні істотні зміни.

Журнальна редакція: зустріч, відгук про свого начальника.

24. Домашня робота.

Зміст оповідання. Характеристика героїв.